

KUMLUCA İLÇESİNDE SERALARDA ÜRETİCİLERİN KULLANDIKLARI BİLGİ KAYNAKLARI¹

Mine YALÇIN²

İsmet BOZ³

ÖZET

Bu çalışma, Antalya ili Kumluca İlçesinde serada sebze üretimi yapan üreticilerin kullandıkları bilgi kaynaklarını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın ana materyalini, 2002 yılı döneminde tabakalı örnekleme yöntemi ile belirlenen 150 üretici ile yüz yüze yapılan anketlerden elde edilen birinci veriler oluşturmaktadır. Araştırma bölgesinde üreticilerin ortalama yaşı 43 iken, ortalama deneyim süresi 13 yıl, ortalama sera genişliği ise 6.11 dekar olarak belirlenmiştir. Arazi tasarruf şeklinin çoğunlukla mülk arazi olduğu saptanmıştır. Araştırma bulgularına göre, Bölgede yayım konusunda tarım il ve ilçe müdürlüklerinin önemleri azalmış, bunun yerini ilaç, gübre ve tohum bayileri almıştır. Özellikle ilaç bayileri işletmelerinde istihdam ettikleri ziraat mühendisleri ile üreticilere ücretsiz danışmanlık hizmetleri vermektedir. Ayrıca tohum, gübre ve ilaçlar genel olarak vadeli satın alınmakta dolayısıyla üreticiler ilaç ve gübre bayilerine bağlı kalmaktadır. Araştırmadan çıkarılan önemli bir sonuç da geleneksel kaynakların özellikle teknik konularda hala önemli bilgi kaynakları olarak kullanılmakta oluşudur.

Anahtar Kelimeler: Bilgi Kaynakları, Tarımsal Yayım, Serada Sebze Üretimi

SUMMARY

INFORMATION SOURCES OF GREENHOUSE GROWERS IN KUMLUCA DISTRICT

This study was conducted to identify information sources of greenhouse growers in Kumluca District of Antalya Province. The basic materials of the study was questionnaires completed with a stratified sample of 150 farmers during 2002. the findings of the study showed that the average age of farmers in research area was 41; average years of farming experience was 13 years; educational level was higher than Turkey's average ; the average greenhouse were farmers' own properties. Province and district agricultural extension services in the region have lost their importance and they are subsidized by farmers' seed, fertilizers and pests control dealers. Meanwhile seed, fertilizers and pesticides are being bought by installments and farmers have close contacts with their dealers. Another important conclusion can be drawn from this research is traditional sources, especially, for technical subject are still in use an impot-

¹Yayın Kuruluna Geliş Tarihi: Kasım, 2006

²Zir. Yük. Müh., Zeytincilik Araştırma Enstitüsü Bornova/İZMİR

³Doç. Dr., SİÜ, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü KAHRAMANMARAŞ

important recommendation fort the agricultural extension service is to contact and educate these people though various extension programs.

Keywords: Information Sources, Agricultural Extension, Greenhouse Vegetables Growing

GİRİŞ

Tarım sektörü doğası gereği her ülke ekonomisinde belirli bir öneme sahiptir. Türkiye’de gelişmekte olan bir ülke olarak, tarım sektörü önemli bir rol oynamaktadır. Bunun yanı sıra tarım sektörü toplam nüfusun %35’ini bünyesinde barındıran, toplam sivil istihdamın %48’ine iş olanağı sağlayan, toplam gayri safi hâsılanın %12’sini ve toplam ihracatın %7’sini oluşturan bir sektör olarak 2000’li yıllarda da ülkemiz ekonomisindeki yerini ve önemini korumaktadır (1).

Tarımsal yayım çalışmaları, gerek yeni bilgi ve teknolojilerin kaynağı olan üniversiteler ve araştırma kuruluşlarından alınarak onları kullanan çiftçilere iletilmesi, gerekse çiftçilerin sorunlarının çözüm üretmek amacıyla kaynağa iletilmesi bakımından son derece önemlidir (8). Ülkemizde modern tarım teknolojilerini geliştiren en önemli kuruluşlardan biri olan üniversitelerde etkili bir yayım sistemi geliştirilememiştir. Bu konuda en önemli görevi üstlenen kamu kuruluşu Tarım ve Köyişleri Bakanlığı’dır. Bu kuruluş bünyesindeki Çiftçi Eğitimi ve Yayım Şubesi aracılığıyla modern tarım teknolojilerinin kırsal alana yayılması ve benimsetilmesine çalışmaktadır. Ayrıca çiftçilerin mesleki eğitim düzeyini yükselterek daha bilinçli tarım yapımları için kırsal alanda çeşitli eğitim ve yayım hizmetleri düzenlemektedir.

Tarımda modern teknolojilerin çiftçilerce benimsenmesi ve geniş kitlelere yayılması kısa dönemde verimlilik ve kar oranlarının artmasına, uzun dönemde kırsal alanda yaşam standartlarının yükselmesine katkıda bulunmaktadır. Ülkemizde tarımsal yenilikleri kırsal alana ulaştıran Tarım ve Köyişleri Bakanlığının yanı sıra çeşitli özel işletmeler de vardır. Kamu kuruluşlarında temel amaç çiftçilerin ekonomik olanaklarını iyileştirerek kırsal alanda refah artışı sağlamak iken özel kuruluşlar genellikle kar amacı gütmektedir. Bu kuruluşlar, tarım kesimine girdi sağlarken (gübre, tohumluk, ilaç vb) gerek

kişi bazında ve gerekse belirli bir çiftçi grubuna yönelik yayım faaliyetinde de bulunmaktadır. Buradaki asıl amaç, karı maksimize etmek olup bu amaç doğrultusunda çalışılırken yayım hizmeti de sunulmaktadır.

Ülkemizde tarımsal faaliyet daha çok kökeni kırsal aileye dayanan sosyoekonomik üniteler tarafından gerçekleştirilmektedir. Kırsal alanda aile bağlarının güçlü olması ve çiftçilerin birbirleriyle yakın bir diyalog içinde bulunması, genellikle tarımsal konulardaki bilgi akışının aile bireyleri veya diğer çiftçiler arasında yoğunlaştığı söylenebilir. Yaşlı aile bireyleri ve çevredeki deneyimli çiftçilerden elde edilen bilgilere genellikle ‘geleneksel kaynaklardan elde edilen bilgiler denilmektedir. Bu bilgiler modern bilimin getirdiği yeniliklerden yoksundur. Diğer taraftan tarım teknolojileriyle profesyonel anlamda ilgilenen ve bunları zaman sürecinde modernize eden kuruluşlar da vardır. Bunlardan elde edilen bilgilere de modern kaynaklardan elde edilen bilgiler denilmektedir (7).

Seralarda sebze üretimi yapan işletmecilerin söz konusu konularda hangi bilgi kaynaklarını kullandıklarının bilimsel yaklaşımlarla belirlenmesi, onlara modern bilgi kaynaklarını sunmak için geliştirilebilecek eğitim ve yayım programlarının hazırlanmasına temel teşkil edecektir. Gerek program hedeflerinin belirlenmesi gerekse uygulama aşmasında izlenecek stratejiler, kuşkusuz mevcut durumun bilimsel yaklaşımlarla benimsenmesine bağlıdır.

Ülkemizde seralar üzerine birçok araştırma yapılmış olmasına rağmen seralarda üretim ve pazarlama konularında kullanılan bilgi kaynakları ile ilgili herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Mevcut araştırma bu alanda önemli bir eksikliği gidereceğinden daha da önemli olmaktadır.

Araştırma Bölgesi Hakkında Genel Bilgiler

Coğrafi Yapı: Kumluca ilçesi Batı Akdeniz bölümünün, Antalya körfezinin batı kısmındaki

Teke yarımadası olarak adlandırılan Antalya Körfezi ile Fethiye Körfezi hizasında Akdeniz'e doğru uzanan uzantı üzerinde ve Antalya'ya 90 km uzaklıktadır. İlçenin yüzölçümü 1253 km²'dir.

İlçenin güneyinde Akdeniz, kuzeyinde Korkuteli ilçesi, doğusunda Kemer ilçesi, batısında Finike ilçesi, batı ve kuzeybatı yönünde de Elmalı ilçesi bulunmaktadır.

Nüfus ve Gelişimi: Son yapılan 2000 sayımlarına göre ilçenin toplam nüfusu 63413'dür. Bu nüfusun %39.8'i ilçe merkezinde, %35.8'i kasabalarda, %24.4'ü köylerde yaşamaktadır. Buna göre ilçenin %75.6'sı şehirleşme durumundadır.

Tarımsal Yapı: Kumluca İlçesinin toplam yüzölçümü 125.300 hektardır. Bunun %13.6'sı olan 17.000 hektarı tarım arazisi, %6.2'si olan 7.776 hektarı çayır mera, %45.7'si olan 57290.4 hektarı orman ve fundalık arazi, %0.1'i olan 100 hektarı su yüzeyi %34.4'ü olan 43133.4 hektarı tarım dışı alan ve meskun alanları oluşturmaktadır (2).

MATERYAL VE METOT

Materyal

Bu çalışmada, seracılığın yoğun olarak yapıldığı Antalya İli Kumluca İlçesinde üreticilerin bilgi edinme kaynakları tespit edilmiştir. Bu amaçla üreticilerle yapılan anketlerden elde edilen bilgiler araştırmanın ana materyalini oluşturmuştur. Ayrıca konuyla ilgili önceden yapılmış araştırma sonuçları ile kamu ve özel kurumların ilgili yayınlarından da yararlanılmıştır. Araştırma bölgesi ile ilgili genel bilgiler Kumluca Tarım İlçe Müdürlüğünden elde edilmiştir.

Metot

Örnek Köylerin Seçimi

Araştırmada örnekleme kapsamına alınan köylerin seçiminde Kumluca İlçesi Tarım İlçe Müdürlüğü ve Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümüyle işbirliği yapılmıştır. Bu doğrultuda Kumluca ilçesine bağlı köylerden dört tanesi, ilçe merkezine olan

uzaklık, tarımsal potansiyel, nüfus durumu, sosyoekonomik açıdan ilçeyi temsil edebilme ve seracılığın yapılma durumu ölçütleri göz önünde bulundurularak gayeli olarak seçilmiştir. Bu dört köyde bulunan 1150 çiftçi araştırmanın ana kitlesini oluşturmuştur.

Örnek İşletmelerin Seçimi

Ana kitlede yer alan 1150 çiftçinin sahip olduğu sera büyüklükleri İlçe Ziraat Odasından sağlanmış ve bunların frekans dağılım tablosu çıkarılmıştır. Bu tablo göz önünde bulundurularak işletmeler sera büyüklüğü kriterine göre üç tabakaya ayrılmıştır. Anket yapılacak denek sayısının belirlenmesinde aşağıdaki formül kullanılmıştır (9);

$$n = \frac{N \sum N_h S_h^2}{N^2 D^2 + \sum N_h S_h^2}, \quad D^2 = \frac{d^2}{z^2}$$

Formülde;

n= Örnek hacmi,

N= Ana kitle,

N_h= h. tabakadaki denek sayısı,

S_h= h. tabakadaki standart sapma,

D²= d² / z² olup,

d= Ana kitle ortalamasından izin verilen hata miktarı,

z= Standart normal dağılım tablosundaki z değerini göstermektedir.

Ortalamadan %5 hata payı (d) ve %95 güven aralığı kabul edilerek (z = 1.645), araştırmada anket yapılacak yeter denek sayısı 150 olarak belirlenmiştir. Bu rakam oransal olarak üç tabakaya dağıtılmıştır. Her bir tabakadan anket yapılan denekler tesadüfi olarak seçilmiştir.

Anket Aşamasında Uygulanan Metot

Veri toplamak amacıyla kullanılan ankette yer verilen sorular konuyla ilgili daha önce yapılan çalışmalar dikkate alınarak düzenlenmiştir. Anketin güvenilirliğini artırmak için bir ön test çalışması yapılmış ve çiftçilerce kolay anlaşılabilen sorularda değişiklikler yapılmıştır.

Anket formunun birinci kısmında deneklerin sosyoekonomik özellikleri, ikinci kısmında haberleşme davranışları, üçüncü kısmında seralarda domates yetiştirmek için kullanılan teknik ve

ekonomik bilgilerin sağlandıkları kaynaklarla ilgili sorulara yer verilmiştir. Soru tekniği olarak kapalı uçlu sorular ağırlıkla seçilmiştir. Deneklerin ilave açıklama yapmak istedikleri konular ayrıca not edilmiştir.

Verilerin Değerlendirilmesinde Uygulanan Metot

Örnek olarak seçilen 150 işletme için doldurulan anket formları ayrı ayrı incelendikten sonra gerekli kod planı hazırlanarak elde edilen veriler bilgisayarda SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) programı kullanılarak değerlendirilmiştir.

Araştırmanın üç amacını yerine getirmek için tanımlayıcı istatistikler kullanılmıştır. Bu amaçla her bir soru için frekans ve % dağılım tabloları hazırlanmış ve bunlarla ilgili açıklamalar yapılmıştır.

SONUÇLAR VE TARTIŞMA

Sosyo-Ekonomik Özellikler

Araştırmanın birinci amacı araştırma bölgesinde sera ile uğraşanların sosyo-ekonomik niteliklerini ortaya koymaktır. Bu amaçla ele alınan sosyoekonomik özellikler deneklerin yaşı, deneyim süreleri, eğitim durumu, işletme genişliği, arazi mülkiyet ve tasarruf şekli ve gelir kaynakları olup bu konularda elde edilen verilerle ilgili çizelgeler hazırlanmıştır.

Araştırma bulgularına göre; üreticilerin %25.3'ünün 50 yaşın üzerinde, %48.7'sinin 35-50 ve %26.0'sının da 35 yaşından küçük olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 1) Bu sonuçlardan görüldüğü üzere deneklerin yaklaşık yarısının 35-50 yaş arasında olduğu söylenebilir. Deneklerin ortalama yaşı 42.7 olarak bulunmuştur (S.S. = 12.52).

Deneklerin deneyim sürelerine bakıldığında %34.0'ünün 17 yıldan daha uzun bir zamandan bu yana serada sebze yetiştiriciliği konusunda deneyime sahip olduğu görülmektedir. %13.3'ünün 5 yıldan az, %52.7'sinin de 5-17 yıl arasında serada sebze üretimi ile uğraştığı saptanmıştır. Bu bulgular çiftçilerin yarısından fazlasının seracılıkta deneyim süresinin 5-17 yıl arasında değiştiğini göstermektedir.

Eğitim durumunun seralarda üretim yapan kişilerin kullandıkları bilgi kaynakları üzerine etkili olabileceği belirtilebilir. Anket verilerine göre; deneklerin %48.7'sinin ortaokul mezunu olduğu, %16.7'sinin sadece okuryazar olduğu ve %12.6'sının yüksek okul mezunu olduğu görülmektedir.

Araştırma kapsamında görüşülen işletmelerin %49.6'sı 3-7 dekarlık bir sera alanına sahipken, %24.8'i de 9 dekardan büyük sera alanına sahip işletmelerden oluşmaktadır. Üçüncü sırada %12.8 ile 0-3 dekar sera arazisi bulunan işletmeleri, %12.8 ile 7-9 dekar sera arazisi bulunan işletmeleri takip ettiği görülmektedir.

Arazi tasarruf durumuna bakıldığında işletmelerin %74.0 gibi büyük bir oranı kendi mülk arazisini kullanırken %20.7'si kira yoluyla, %5.3'ü ortakçılık yoluyla araziyi işlemektedir.

Deneklerin gelir kaynaklarına ilişkin verilere bakıldığında %84.4'ünün gelirini sadece tarımdan sağladığı ve %15.6'lık bir kısmının da tarımın yanında ticaretle de uğraştığı görülmektedir (Çizelge.1)

Haberleşme Davranışları

Ülkemizde Tarım ve Köyişleri Bakanlığı veya diğer kamu ve özel kuruluşlar tarafından çiftçilere tarımsal konularla ilgili radyo, televizyon, gazete, dergi, magazin, sempozyum ve seminerlerle bilgi verilmeye çalışılmaktadır. Fakat önceki çalışmalardan, çiftçilerin radyo dinleme sıklığı, televizyon izleme sıklığı ve gazete okuma sıklığının çiftçilerin haberleşme davranışlarının belirlenmesinde daha sık kullanıldığı belirlenmiş ve araştırmada bu özelliklere yer verilmiştir.

Çalışmada kitle iletişim araçlarından hangi düzeyde yararlandığı araştırılmıştır. Bu kapsamda radyo, televizyon ve gazeteden yararlanma sıklıkları ortaya konulmuştur. Buna göre çiftçilerin yaklaşık %62.7'sinin kitle iletişim araçlarından orta düzeyde, %19.3'ünün düşük düzeyde ve %18.0'inin de yüksek düzeyde yararlandıkları görülmektedir (Çizelge 2).

Deneklerin %60.0'ı ara sıra radyo dinlerken, yaklaşık %28.7'si hiç radyo dinlememektedir. Her gün radyo dinleyenlerin oranı ise %11.3'tür. Deneklerin televizyon izleme sıklıklarına bakıldığında, yaklaşık %71.3'ünün her gün televizyon izlediği, %25.3'ünün ara sıra ve

Çizelge 1. Sosyo-ekonomik özellikler.
Table 1. Characteristics of socioeconomic.

Değişkenler Variables	Sayı Quantity	%
Yaş Age		
35≤	39	26.0
35-50	73	48.7
50+	38	25.3
Tarımsal deneyim süresi (Yıl) Experience of agriculture (Year)		
5≤	20	13.3
6-10	44	29.4
11-16	35	23.3
17+	51	34.0
Eğitim Education		
Okur-yazar Literate	25	16.7
İlkokul Primary school	33	22.0
Ortaokul-lise High School	73	48.7
Yüksekokul University	19	12.6
Sera genişliği (da) Acreage of greenhouse (da)		
0-2	20	12.8
3-6	74	49.6
7-9	19	12.8
9+	37	24.8
Arazi mülkiyet durumu Ownership of farming land		
Kendi arazisi Own land	111	74.0
Kira Rented land	31	20.7
Ortak Share basis land	8	5.3
Gelir kaynakları Income sources		
Tarım Agriculture	126	84.4
Tarım+ticaret Agriculture and trade	24	15.6

Çizelge 2. Haberleşme davranışları.
Table 2. Communication behavior.

Değişkenler Variables	Sayı Quantity	%
Kitle iletişim araçlarını kullanma düzeyi Level of using communication instruments		
Yüksek High	27	18.0
Orta Medium	94	62.7
Düşük Low	29	19.3
Radyo dinleme sıklığı Frequency of listening radio		
Hiç Never	43	28.7
Ara sıra Sometimes	90	60.0
Her gün Every day	17	11.3
Televizyon izleme sıklığı Frequency of watching TV		
Hiç Never	5	3.4
Ara sıra Sometimes	38	25.3
Her gün Every day	107	71.3
Gazete okuma sıklığı Frequency of reading newspaper		
Hiç Never	49	32.7
Ara sıra Sometimes	76	50.7
Her gün Every day	25	16.6

%3.4'ünün ise hiç televizyon izlemediği tespit edilmiştir. Deneklerin yaklaşık %32.7'si hiç gazete okumazken %50.7'si arada bir ve %16.6'sı ise her gün gazete okumaktadır.

Seracılıkta Kullanılan Bilgi Kaynakları

Tarımda çiftçilere bilgi aktarımında etkili olan unsurlardan biri de tarımsal yayım uzmanlarıdır. Bunlar Tarım il ve ilçe müdürlüğünde çalışan Çiftçi Eğitim ve Yayım Şubesi elemanları, üniversitelerdeki öğretim üyeleri ve bazen de özel şirketlerin elemanlarıdır. Bu amaçla araştırma alanındaki deneklere köylerine bu tür yayım elemanının gelişinden haberdar olup olmadıkları ve gelen elemanlardan tarımsal konularla ilgili bilgi alıp almadıkları sorulduğunda deneklerin %74.0'ünün yayım elemanının gelişinden haberdar olduğu ve %80.0'inin bu elemandan tarımsal konularla ilgili bilgi aldığı tespit edilmiştir.

Araştırmada seracılıkla uğraşan çiftçilerden %82.0 gibi büyük bir çoğunluğun seracılık hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı ve %88.0'inin de seracılık hakkında bilgiye ihtiyaç duydukları, üreticilerden alınan cevaplara göre belirlenmiştir.

Tarımsal üretimde ürünün verim ve kalitesini artırmak için tohum seçimi, toprak işleme, sulama, gübreleme ve tarımsal ilaç kullanımı gibi konular önem arz etmektedir. Bu amaçla elde alınan bilgi kaynakları hakkında elde edilen veriler Çizelge 3'te sunulmuştur.

Araştırma bölgesinde serada sebze üretimi yapan çiftçilere tohum seçimi ve kullanımı hakkında yeterli bilgiye sahip olup olmadıkları ve bu konuda bilgiye ihtiyaç duyup duymadıkları sorulmuştur. Elde edilen bulgulara göre; üreticilerin yaklaşık %61.0'inin yeterli bilgiye sahip olmadığı ve %72.0'sinin ise bilgiye ihtiyaç duyduğu tespit edilmiştir. Çiftçilerin tohum seçimi konusunda yaklaşık %28.7'sinin kendi teknik elemanından, %24.7'sinin de tohum bayiinden bilgi aldığı görülmektedir. Yerel veya geleneksel bilgi olarak adlandırdığımız kendi deneyimi, aile, komşu ve diğer çiftçilerden alınan bilgilere baktığımızda araştırma bölgesindeki çiftçilerin %22.0'sinin kendi deneyiminden faydalandığı, yaklaşık %16.7'sinin komşu ve diğer çiftçilerden faydalandığı ve %7.2'sinin ise aileden gelen geleneksel bilgilerle tohum se-

çimi yaptığı görülmektedir. Çiftçi eğitim ve yayım şubesi elemanlarından bilgi alanların oranı ise %0.7 olduğu tespit edilmiştir.

Seracılıkta ürün yetiştirme üzerine etkisi bulunan teknik faaliyetlerden biri olan toprak işleme konusunda deneklerin %37.0'si yeterli bilgiye sahip olmadıklarını, %48.0'i böyle bir bilgiye gereksinim duyduklarını belirtmişlerdir. Toprak işleme konusunda bilgi kaynağı olarak çiftçilerin %46.0 gibi büyük bir çoğunluğu kendi deneyimlerinden yararlanırken, %15.4'si kendi teknik elemanlarından, %14.0'ü aileden aktarılan bilgilerden, %12.3'ü komşu ve diğer çiftçilerden, yaklaşık %12.3'ü de tohum bayisi elemanlarından yararlanmaktadır.

Ürün verim ve kalitesinin artırılmasında önemli unsurlardan biri olan ekim tekniği konusunda deneklerin %46.0'sı yeterli bilgiye sahip olduğunu belirtirken %68.0'i de aynı konuda hala bilgiye ihtiyacı bulunduğunu belirtmiştir. Ekim tekniği konusunda bilgi kaynağı olarak deneklerin yaklaşık %31.3'ünün kendi deneyimden, yaklaşık %18.7'sinin aileden, %26.6'sının kendi teknik elemanından, %10.0'unun komşu ve diğer çiftçilerden, %0.7'sinin de Çiftçi Eğitim ve Yayım Şubesi elemanlarından faydalandığı belirlenmiştir.

Deneklerin gübreleme konusunda yaklaşık %45.0'i yeterli bilgiye sahip olduğunu söylerken, yaklaşık %67.0'sinin gübreleme konusunda bilgiye ihtiyacı olduğu tespit edilmiştir. Çiftçiler birim alandan elde edilen ürünü artırmak için çeşitli gübreler kullanmaktadır. Gübreler ve gübreleme konusunda kullanılan bilgi kaynakları sorulduğunda deneklerden %43.3'ünün kendi teknik elemanından, %22.7'sinin kendi deneyiminden, %16.0'sinin aile bireylerinden, %12.7'sinin gübre bayiinden ve %5.3'ünün de komşu çiftçilerden yararlandığı tespit edilmiştir.

Çiftçi ürünü zararlılardan korumak ve diğer taraftan verim ve kalitesini artırmak için kullanılan tarımsal ilaçlama konusunda deneklerin %48.0'i yeterli bilgiye sahip olduğunu savunurken, yaklaşık %65.0'inin de bu konuda hala bilgiye ihtiyacı olduğu tespit edilmiştir. Tarımsal ilaç kullanımı konusunda araştırma bölgesinden seçilen seracılardan %48.0'i kendi teknik elemanından, %38.7'si tohum bayiindeki elemanlardan, %9.3'ü kendi deneyiminden, %2.7'si komşu çiftçilerden ve %1.3'ü de kendi aile bireylerinden yararlanmaktadır.

Tarımsal ürünlerde gübre kullanımı ve tarımsal ilaç kullanımı kadar önemli olan konulardan birisi de sulama konusudur. Araştırma bölgesinde seçilen çiftçilerden neredeyse yarısının (%44.0) sulama konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığı ve %62.0'sinin de bu konuda hala bilgiye ihtiyaç duyduğu tespit edilmiştir. Araştırma bölgesindeki çiftçilere sulama konusunda kimlerden bilgi aldıkları sorulmuş ve %34.5'inin kendi deneyimlerinden, %22.0'sinin kendi aile bireylerinden, %22.0'sinin komşu çiftçilerden, %18.0'inin kendi teknik elemanlarından ve %3.3'ünün de tohum bayiindeki elemanlardan bilgi aldıkları belirlenmiştir.

Seralarda kullanılan girdilerin fiyatları, ekonomik anlamda üretim yapma açısından son derece önemlidir. Tohum girdisi fiyatı ele alındığında araştırma bölgesindeki seçilen çiftçilerin yaklaşık %75.0'inin bu konuda yeterli bilgiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Yaklaşık %35.0'inin tohum fiyatlarını öğrenme konusunda bilgiye ihtiyaçlarının olduğu saptanmıştır. Araştırma bölgesinden seçilen çiftçilere tohum fiyatlarını nerelerden öğrendikleri sorulmuş ve %92.0'sinin tohum bayiinden, %8.0'inin de komşu çiftçilerden bilgi aldığı belirlenmiştir.

Gübre girdisi fiyatı ele alındığında çiftçilerin yaklaşık %71.0'inin bu konuda yeterli bilgiye sahip olduğu ve yaklaşık %33.0'ünün de hala bilgiye ihtiyacı olduğu belirlenmiştir. Gübre fiyatlarını öğrenme konusunda çiftçilerin %96.7'sinin gübre bayiinden, %2.7'ünün komşu çiftçilerden ve %0.6'sının da tarım kredi kooperatiflerinden bilgi aldığı tespit edilmiştir.

Araştırma bölgesinden seçilen çiftçilerin tarımsal ilaç fiyatları hakkında çiftçilerin yaklaşık %71.0'inin yeterli bilgiye sahip olduğu, %38.0'inin ise bu konuda hala bilgiye ihtiyacı olduğu belirlenmiştir. Tarımsal ilaç fiyatlarını öğrenmede çoğunlukla (%96.0) ilaç bayiinden ve ikinci olarak da komşu çiftçilerden (%2.7) bilgi aldıkları görülmektedir. Deneklerin %1.3'ünün ise de ilaçlama yapmadığı belirlenmiştir.

Araştırmanın birinci amacında deneklerin sosyo-ekonomik nitelikleri ortaya konulmuştur. Bu kapsamda yer verilen değişkenlerde deneklerin ortalama yaşı 43, seracılıktaki ortalama

deneyim süresi 13.6 yıl, en çok rastlanan eğitim kategorisi %49.0'luk bir oranla orta okul-lise eğitimi, ortalama sera genişliği 6.11 dekar, en çok rastlanan arazi tasarruf şekli %74.0'lük bir oranla mülk arazi ve en çok rastlanan gelir kaynağı da %84.0'lük bir oranla tarımsal faaliyet olmuştur.

Deneklerin ortalama yaşı Türkiye'de yapılan diğer çalışmalara benzerlik göstermektedir. Örneğin; Çetinkaya (5), Polatlı İlçesinde yaptığı araştırmada çiftçilerin ortalama yaşını 43 olarak bulmuştur. Çiftçilerden (6) Kahramanmaraş İli Pazarcık İlçesinde yaptığı araştırmada yaş ortalamasını 43, Boz (3) Yine Kahramanmaraş'ta yaptığı araştırmada çiftçilerin ortalama yaşını 44 olarak bulmuştur.

Ülkemizde tarımsal uğraşlar babadan oğula geçmekte, eğer kişi çiftçiye genellikle istihdam sorunu nedeniyle onun oğlu da çiftçi olmaktadır. Tarımsal deneyim süresi neredeyse kişinin yaşına yakın olabilmektedir. Seracılıkta ise durumun biraz farklı olduğu söylenebilir. Araştırma bölgesinde seralarda deneyim süresi 13,6 yıl olarak bulunmuştur ve bu sürenin tarımsal deneyimden çok daha düşük olacağı söylenebilir. Bunun iki önemli nedeni vardır. Birincisi seracılığın bölgede tarım kadar eski olmayışıdır. Yani doğuştan çiftçi olan bir aile seracılıkla uzun bir süre sonra tanışabilmektedir. İkinci bir neden de seracılığın piyasaya yönelik bir üretim kolu olarak ortaya çıkışı ve daha önce tarımsal faaliyet yapmayan bazı kişilerce de bir yatırım alanı olarak görülmesidir.

Araştırma bölgesinde seralarda üretim yapan çiftçilerin eğitim düzeyi Türkiye'deki kırsal alan ortalamasından daha yüksektir. Deneklerin neredeyse yarısının ortaokul veya lise düzeyinde eğitim görmesi ve yaklaşık %13.0'ünün de üniversite mezunu olması eğitim düzeyinin oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Bu durum seracılığın diğer tarımsal faaliyetlere oranla eğitim seviyesi daha yüksek kişilerce yürütüldüğünü göstermektedir. Ülkemizde yapılan diğer çalışmalarda: Örneğin; Çiftçilerden (6), Pazarcık İlçesinde yaptığı çalışmada okuma yazma bilmeyenlerin oranını %34.0, ilkokul mezunu olanların oranını ise %37.0 bulmuştur. Boz (3), Kahramanmaraş'ta yaptığı araştırmada okuma yazma bilmeyenlerin oranının %12.0, ilkokul

Çizelge 3. Deneklerin çeşitli uygulamalarda kullandıkları bilgi kaynakları.
Table 3. Information source of test subject used in different practice.

Değişkenler Variables	Sayı Quantity	%
Toprak işlemede bilgi kaynağı Sources of tillage knowledge		
Kendi deneyimi His own experiences	69	46.0
Kendi teknik elemanı His agricultural engineer	26	15.4
Aile His family	21	14.0
Komşu ve diğer çiftçiler Neighbour and other farmers	17	12.3
Tohum bayii Seed dealers	17	12.3
Tohum seçiminde kullanılan bilgi kaynakları Sources of knowledge about choosing seeds		
Kendi teknik elemanı His agricultural engineer	43	28.7
Tohum bayii Seed dealers	37	24.7
Kendi deneyimi His own experiences	33	22.0
Komşu ve diğer çiftçiler Neighbour and other farmers	25	16.7
Aile His family	11	7.2
ÇEYŞ elemanları Public extension office	1	0.7
Ekim tekniği konusunda bilgi kaynakları Sources of knowledge about planting technique		
Kendi deneyimi His own experiences	47	31.3
Kendi teknik elemanı His agricultural engineer	40	26.6
Aile His family	28	18.7
Tohum bayii Seed dealers	19	12.7
Komşu ve diğer çiftçiler Neighbour and other farmers	15	10.0
ÇEYŞ elemanları Public extension office	1	0.7
Gübreleme konusunda bilgi kaynakları Sources of fertilising knowledge		
Kendi teknik elemanı His agricultural engineer	65	43.3
Kendi deneyimi His own experiences	34	22.7
Aile His family	24	16.0
Gübre bayii Fertiliser dealers	19	12.7
Komşu ve diğer çiftçiler Neighbour and other farmers	8	5.3
Tarım ilaçları kullanımında bilgi kaynakları Sources of knowledge about using pesticides		
Kendi teknik elemanı His agricultural engineer	72	48.0
Tohum bayii Seed dealers	58	38.7
Kendi deneyimi His own experiences	14	9.3
Komşu ve diğer çiftçiler Neighbour and other farmers	2	2.7
Aile His family	4	1.3
Sulama konusunda bilgi kaynakları Sources of irrigation knowledge		
Kendi deneyimi His own experiences	52	34.7
Aile His family	33	22.0
Komşu ve diğer çiftçiler Neighbour and other farmers	33	22.0
Kendi teknik elemanı His agricultural engineer	27	18.0
Tohum bayii Seed dealers	5	3.3
Tohum fiyatlarını öğrenmede kullanılan bilgi kaynakları Sources of knowledge about seed prices		
Tohum bayii Seed dealers	138	92.0
Komşu çiftçiler Neighbour farmers	12	8.0
Gübre fiyatlarını öğrenmede kullanılan bilgi kaynakları Sources of knowledge about fertiliser prices		
Gübre bayii Fertiliser dealers	145	96.7
Komşu çiftçiler Neighbour farmers	4	2.7
T.K.Koop. Cooperative	1	0.6
Tarımsal ilaç fiyatlarını öğrenmede kullanılan bilgi kaynakları Sources of knowledge about pesticide prices		
İlaç Bayii Pesticide dealers	144	96.0
Komşu çiftçiler Neighbour farmers	4	2.7
İlaçlama yapmıyor Not using pesticides	2	1.3

mezonu olanların oranının ise % 46.0 olduğunu saptamıştır.

Ortalama sera genişliği olan 6.13 dekar entansif tarımla yılda 2-3 ürün alınması ve ürünün kıt olduğu dönemlerde piyasaya sürülmesi halinde çiftçilere önemli kazançlar sağlayabilecek büyüklüktedir. Seraların çoğunluğu (%74.0) mülk arazi olduğundan üreticilerin kira masrafına katlanmalarına da gerek yoktur. Ayrıca seralarda %26.0 civarında kiracılık ve ortaklıkla üretimi yapılması bu işin bu tür masraflara katlanarak da ekonomik bir şekilde yürütülebileceğine işaret edebilir.

Araştırmanın ikinci amacı olan haberleşme davranışlarının belirlenmesinde deneklerin %63.0'unun kitle iletişim araçlarını orta düzeyde kullandıkları; %29.0'unun neredeyse hiç radyo dinlemeyip %11.0'inin her gün dinlediği; %3.0'unun neredeyse hiç televizyon izlemeyip %71.0'inin her gün izlediği ve %33.0'unun hiç gazete okumayıp %17.0'sinin her gün okuduğu anlaşılmıştır.

Genel anlamda sorulan kitle iletişim araçlarını kullanma düzeyinden alınan yanıtlar ayrı ayrı sorulan radyo dinleme sıklığı, televizyon izleme sıklığı ve gazete okuma sıklığından elde edilen yanıtlarla tutarlı olup ilk soruya verilen yanıt ile diğer üç soruya verilen yanıtların ortalaması arasında bir paralellik kurulabilir. Ancak radyo hiç dinlemeyenlerin oranının (%29.0) televizyondan oldukça yüksek olması (%3.0); diğer taraftan radyoyu her gün dinleyenlerin oranının (%11.0) televizyondan oldukça düşük olması (71.0) televizyonun haber alma ve hoş vakit geçirmede radyoyu ikame ettiğini ve radyoya tercih edildiğini göstermektedir. Çelik (4), Nevşehir-Niğde Bölgesinde yaptığı araştırmasında çiftçilerin %91.8'inin televizyonda tarımla ilgili programları izlediğini, %69.4'unun her gün radyo dinlediğini ve %14.1'inin her gün gazete okuduğunu saptamıştır.

Araştırmada deneklerin seracılıkta çeşitli uygulamalar için kullandıkları bilgi kaynaklarını ölçmek amacıyla yer verilen altı teknik konunun üçünde en önemli bilgi kaynağının çiftçinin kendi deneyimi, diğer üçünün de istihdam etmiş olduğu kendi teknik elemanı olduğu anlaşılmıştır. Toprak işleme, ekim tekniği ve sulama konusunda en önemli bilgi kaynağı çiftçinin kendi deneyimi iken, tohum seçimi, gübreleme ve tarımsal mücadele konusunda en çok başvuru-

ruhan bilgi kaynağı da çiftçinin istihdam etmiş olduğu kendi teknik elemanıdır. Bu elemanlar toprak işleme ve ekim tekniği konusunda ikinci, sulama konusunda da dördüncü önemli bilgi kaynağı olmaktadır. Ekonomik konulardan tohum, gübre ve tarımsal ilaç fiyatlarını öğrenme konularında ise en çok yararlanan bilgi kaynakları bu işlemlerle direkt ilgili olan bayilerdir. Bayilerden yararlanma oranı her üç faktör için de %90.0'ın üzerindedir.

Araştırmanın bu bulgularından elde edilebilecek en önemli sonuç, ülkemizde kırsal alana hizmet götüren Tarım ve Köyişleri Bakanlığı teknik elemanlarının bilgi kaynağı olarak çok az kullanılması ve seralarda artık profesyonel kişilerin istihdam edilmeye başlandığıdır. Diğer bir önemli sonuç da geleneksel bilgi kaynaklarının hala çok yüksek oranda kullanılıyor olmasıdır. Ayrıca her çiftçinin teknik eleman istihdam edebilecek gücü olmayabilir. Bu nedenle tarım teşkilatındaki teknik elemanların bölgeye düzenli olarak ziyaretler, seminerler, kurslar vb etkinlikler düzenleyerek çiftçileri modern seracılık konularında eğitmeleri önemlidir. Aksi takdirde geleneksel uygulamalardaki yanlışlıkların düzeltilmesi olanak dahilinde değildir.

Araştırmadan elde edilen bulgular ve sonuçlar ışığında bazı öneriler geliştirilebilir. Öncelikle üreticilerin ihtiyaç duydukları bilgilerin, çiftçilerin çıkarları korunarak sunulması gerekmektedir. Bu amaçla;

Tarım il ve İlçe Müdürlüklerinin istihdam edecekleri uzman ziraat mühendisleri aracılığı ile bu görevleri üstlenmeleri gerekmektedir,

a. Tarım Bakanlığının kendi görev kapsamında bu konuyu çözecek sistem değişikliğini gerçekleştirmesi gerekir,

b. Tarımsal yayım elemanlarına sürekli ve düzenli olarak hizmet içi eğitim verilmelidir,

c. Tarımsal yayım elemanları çiftçi ziyaretlerini sürekli ve düzenli yapmalıdır,

d. Tarımsal yayım önerileri hazırlanırken, çiftçi sorunlarına öncelik verilerek, çiftçinin bulunduğu ortam ve koşullar dikkate alınmalıdır,

e. Tarımsal yayım çalışmalarında kitle iletişim araçlarına yeterince yer verilmelidir,

f. Tarımsal yayım çalışmalarında, üretim tekniklerinin yanı sıra tarımsal işletmeciliğe yönelik çalışmalara da yer verilmelidir,

g. Üreticilerin kooperatif şeklinde örgütlenecek istihdam edecekleri özel ziraat mühendisleri

aracılığı ile sorunu etkin ve kalıcı olarak çözmeye olanağına kavuşmaları söz konusu olabilecektir.

KAYNAKLAR

1. Anonim, 2001. DİE Türkiye İstatistik Yıllığı. Ankara.
2. Anonim, 2006. <http://www.kumluca.net>.
3. Boz, İ., 2002. Does Early Adoption Affect Farmer's Use of Extension Service? *Journal of International Agricultural and Extension Education*. Vol. 9 (3) 77-82.
4. Çelik, H., 2000. Nevşehir-Niğde Bölgesinde Patates Tarımında Azotlu Gübrelemeye İlişkin Tarımsal Bilgi Akışı Sistemi Üzerine bir Araştırma (Basılmamış Doktora Tezi). A.Ü. Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü. Ankara.
5. Çetinkaya, N., 1991. Polatlı İlçesi Tarımsal Yayım ve Uygulamalı Araştırma Projesi Uygulamasında Eğitim ve Ziyaret Sistemi Üzerine Bir Araştırma (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi).
6. Çiftepala, M., 2001. Kahramanmaraş İli Pazarcık İlçesi Köylerinin Sosyoekonomik Yapısı (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Sütçü İmam Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Kahramanmaraş.
7. Hornik, R., 1978. The Role of Communication in Education. *Stanford University, Institute for Communication Research*.
8. Taluğ C. ve H. Tatlıdil, 1993. Tarımsal Yayım ve Haberleşme. *Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü Ders Notu, Teksir no: 141*.
9. Yamane, T., 1990. Temel Örneklem Yöntemleri (Çevirenler: Esin ,A., Aydın, C., Bakır, M.A., Gürbüz , E.). *Gazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi İstatistik Bölümü. Ankara*.